

27 decembrie 1816 e o dată memorabilă în istoria teatrului românesc — data primei reprezentații de teatru în limba națională.

Într-o „epocă de străinism”, G. Asachi — om de cultură adincă și multilaterală: pictor și arhitect, filozof și matematician, istoric, poet și dramaturg, reușește să înființeze un teatru de societate, cu o trupă de diletanți, alcătuită din tinerii iubitori de cultură din „protipendadă”. Cu concursul acestora, el pregătește reprezentația pastoralăi *Mirtil și Chloe* de Gessner și Florian.

Piesa, tradusă de Asachi, a fost jucată în casele hatmanului Costache Ghica, în interpretarea Elenei Șubin (Chloe), prințului Ghica (Mirtil) și a lui C. Sturza în rolul lui Lysis, „închinătorul” zeului Amor. Traducerea era desigur imperfectă, subiectul — naiv, conflictul dramatic — inexistent, dar reprezentația a risipit neîncrederea în potențele artistice ale limbii române, prejudecată cultivată de boierimea reacționară, în scopul de a împiedica dezvoltarea culturii și a literaturii naționale. Sufletul tinerilor patrioți a vibrat la auzul verbului literar românesc. „Inimile s-au încălzit și auzul a început a se domestici cu limba ce pe atunci se numea dialect” — scria Asachi în „Precuvintare” la ediția din 1854 a pastoralăi, adică aproape trei decenii mai târziu, având înaintea ochilor perspectiva trecutelor lupte pentru afirmarea limbii naționale.

Ecoul primei reprezentații în limba română s-a prelungit și dincolo de granițele țării, fiind consemnat în capitolul „Les Roumains” din ediția operei complete ale istoricului francez Edgar Quinet (Paris, 1857).

Reprezentăția, care a însemnat primul pas pe calea dezvoltării teatrului românesc, a fost precedată de o „închinare” în versuri datorită lui G. Asachi — străbătută de un cald și vibrant patriotism, arătând semnificația morală a teatrului și marcind un moment nou în afirmarea literaturii naționale.

Acum șase decenii (1 decembrie 1896), a avut loc inaugurarea noii construcții a Teatrului Național din Iași — datorită strădaniilor depuse de primarul orașului, scriitorul N. Gane, și contribuției materiale a populației ieșene, însuflețită de tradiția marii arte realiste a lui M. Milo, ctitorul teatrului moldovean cu aproape o jumătate de secol în urmă.

Arhitectura noului teatru nu oferea numai o incomparabilă ameliorare a condițiilor de muncă artistice și o satisfacție dată publicului ieșan, constant susținător al artei dramatice naționale. Construcția arhitecților vienezi Helmer și Felner asigura un spațiu larg într-un cadru de înaltă realizare artistică, folosind elementele stilului baroc modernizat, cu admirabile ornamentații plastice și oferind o acustică desăvârșită spectacolelor.

Reprezentăția de deschidere a stagiunii a constituit o evocare a perioadei de luptă eroică de la începuturile dramaturgiei și teatrului românesc. Cu concursul actorilor St. Dragomir, P. Sturza, Aglae Pruteanu ș.a., spectacolul a început cu sceneta ocazională: *Deschiderea teatrului* de N. Volenti și a continuat cu prezentarea a trei lucrări dramatice, care ofereau o privire retrospectivă asupra dezvoltării dramaturgiei naționale: *Un poet*

romantic de M. Millo, *Muza de la Burdujeni* de C. Negruzzi și un act din *Fintina Blanduziei* de V. Alecsandri.

Director de scenă și regizor al teatrului era N. Borelli, care a fost și un îndrumător al trupeii ieșene și un devotat al scenei românești, elogios evocat în amintirile marilor actori ai vremii (P. Sturza, Aglae Pruteanu); iar printre actori se impunea numele lui M. Arceleanu, State Dragomir, Vlad Cuzinschi, P. Petrone, Em. Manoiu, Verona Almăjan, Athena Georgescu, El. Lascu, Aglae Pruteanu ș.a..

De la moartea lui I. Stănescu-Papa — fruntaș al Teatrului Național din Cluj, unul dintre actorii care s-au impus printr-o muncă perseverentă și un devotament necondiționat în slujba teatrului românesc — se împlinesc, la 1 decembrie, 30 de ani. Actor apreciat al Teatrului Național din Craiova până după încheierea primului război mondial, Stănescu-Papa a răspuns entuziast apelului adresat de Zaharia Birsan în anul 1919, venind să întărească cu experiența-i bogată și cu talentul său, forțele artistice ce urmau să contribuie la afirmarea artei dramatice naționale în Ardeal.

Stănescu-Papa a fost în primul rând un actor de comedie, excelent interpret al personajelor lui Caragiale (Trahanache, Jupin Dumitrache), sau Gogol (Amos Feodorovici din *Revizorul*). În Jütner (*Heidelbergul de altădată* de Mayer-Förster), în Prell (*Institutorii* de O. Ernst) sau în rolurile comice din teatrul boulevardier — el era tot atât de autentic ca și în rolurile de dramă și tragedie (Luca din *Azilul de noapte*), Piotr Sorin (*Pescărușul*), Regele (*Hamlet*), Calpurnianus (*Messalina* de A. Willbrand), Dragomir spătarul (*Vlaicu-Vodă*), Cristian Adams (*Punctul negru* de Klabund), dr. Micu (*Ciuta* de V. I. Popa).

Sinceritatea jocului său se îmbina cu pătrunderea psihologică a situațiilor și cu conținutul realist al personajelor, într-o interpretare profund umană.

Pe lângă calitățile sale de actor dramatic, Stănescu-Papa a fost și un director de scenă inventiv și iscusit, punând în scenă, timp de șapte ani, la Teatrul Național din Cluj, spectacole remarcabile, printre care menționăm comediele lui Caragiale *O noapte furtunoasă* și *O scrisoare pierdută*, apoi *Piatra din casă* de V. Alecsandri și *Punctul negru*.

